

Svåra val för Bhutans flyktingar

Fördrivningen av över 100 000 människor från Bhutan i början av 1990-talet har kallats den mest omfattande etniska rensningen i modern tid. Nu tvingas de bhutanesiska flyktingarna välja mellan att ansöka om omflyttning till USA eller stanna kvar i lägren och kämpa för rätten att återvända till Bhutan.

Text: Martin Schibbye Bild: Jonas Grätzer

Plötsligt knastrar det till i högtalaren. Eleverna på mellanstadieskolan i det bhutanesiska flyktinglägret Beldangi III i Nepal sträcker på ryggarna. Klockan är strax efter åtta på morgonen och det är ännu svalt i luften. Snart ljuder den bhutanesiska nationalsången ut genom de tunna bambuväggarna.

– Vi får aldrig glömma vilka vi är, förklarar den 32-årige rektorn Basu Dev Adhikari när sången har klingat ut.

De första minnena efter flykten från Bhutan var utomhuslektionerna på gräset under ett träd. Basu Dev Adhikari, som då var 14 år, trodde att de skulle återvända till huset med apelsinträdgården innan regnperioden var över.

Det var 19 år sedan. I dag är han rektor för skolan. Trädet står kvar.

– Alla lärare är också gamla återfunna elever, säger Basu Dev Adhikari och skrattar.

Den som vill förstå konflikten måste ta sig österut från Nepal, över Himalayas snöklädda berg och ner i Bhutans gröna dalar. Inklämt mellan Kina

och Indien lyckades landet länge fullständigt isolera sig från omvärlden. Under 1970- och 1980-talet började regeringen se den växande hinduiska befolkningen i söder som ett hot mot den buddhistiska majoriteten.

Ett antal diskriminerande lagar antogs under parollen »ett land, ett språk«. Minoritetsfolken i de södra delarna, med nepalesiskt ursprung, tvingades bära Bhutans nationaldräkt och förbjöds tala nepali. De tvingades istället lära sig dzongkha i skolan. När protester utbröt på 1990-talet slutade det med att tusentals människor fängslades, torterades eller flydde till Nepal.

Utanför flyktinglägret i den närmaste staden Damak står Gangadhar Chaudhary, fältchef för *Lutheran World Federation*, LWF, och sorterar matpaket. Frivilligorganisationen har under alla år ansvarat för att de 108 000 flyktingarna, som är uppdelade i sju stora läger, har fått 250 gram grönsaker om dagen.

Länge var positionerna fastlåsta i förhandlingarna om flyktingarnas framtid. De delegationer från Bhutan som besökte lägren jagades iväg.

– De kallade flyktingarnas barn för

terrorister och ansåg att flyktingarna var illegala nepalesiska immigranter som inte hade någon rätt att återvända. Då insåg alla att man måste tänka om, säger Gangadhar Chaudhary.

2006 lanserade FN:s flyktingorgan UNHCR en plan för omflyttning. USA, Kanada och ett antal europeiska stater erbjöd sig att ta emot flyktingarna. Nyheten togs emot med blandade känslor i lägret.

– De har i nästan 20 års tid fått matransoner. Hur ska de gå för dem i ett land där de som inte jobbar dör? Och vad ska de jobba med? Vad ska de odla på asfalten i USA:s städer? säger Gangadhar Chaudhary och slår ut armarna.

I dag, fem år senare, är omflyttningens programmet det mest framgångsrika i världen. 40 000 flyktingar har redan lämnat lägren och under de kommande fem åren räknar UNHCR med att ytterligare 75 000 omplaceras efter nya löften från mottagarländerna,

Flyktingarna i Nepal

Nepal är ett av de fattigaste utvecklingsländerna i världen. 42 procent av Nepals befolkning lever under existensminimum. 80 procent av landets befolkning lever av jordbruk vilket står för 40 procent av landets bruttonationalprodukt, BNP.

I februari 2003 ledde förhandlingar mellan den nepalesiska och bhutanesiska regeringen till att de 12 183 invånarna i Khudunabari indelades i olika kategorier. Khudunabari är ett av de sju flyktinglägren för bhutaneser, beläget i östra Nepal. Resultatet av denna indelning av flyktingarna i olika grupper var att endast 293 personer (2,4 procent) erkändes som bhutanesiska medborgare. 8 595 personer (70,6 procent) anses ha flyttat från landet frivilligt och måste ansöka om nytt medborgarskap i Bhutan. Nepal har inte undertecknat 1951 års flyktingkonvention eller 1967 års protokoll angående flyktingars rättsliga ställning. UNHCR arbetar därför för att säkra flyktingars grundläggande mänskliga rättigheter och att flyktingar respekteras i enlighet med internationellt erkända principer.

flyktingar

främst USA. Men framtiden för de oregistrerade flyktingarna och dem som ingen vill ta emot är osäker. Redan nu har en ökad frustration bland invånarna i lägren lett till att självmord, våld, alkoholism och människohandel har ökat. I januari hungerstrejkade hundratals bhutaneser som inte godkännts som flyktingar.

– Det blir tufft för dem som blir kvar. För att de ska ha en framtid måste vi integrera dem i det nepalesiska samhället och göra dem självförsörjande, säger Gangadhar Chaudhary.

Fältchefen tror inte de har en chans att någon gång återvända till Bhutan, även om den bhutanesiska regeringen skulle ändra sig:

– Det är Indien som säger nej, de har sett vad som har skett i Nepal, där den politiska turbulensen har lett till att kungen avsattes. Indien vill ha ett stabilt Bhutan som en buffert mot Kina. Det är storpolitik. De här människorna har inte en chans att återvända.

När det ringer ut till rast på skolan samlas eleverna i klungor på den gräsbevuxna skolgården. I en klunga står 14-åriga Khuma Magar med sina jämnåriga kamrater och diskuterar namnen på olika städer i USA. I bakfickan har

bildtext

hon ett sonderlöst Amerikabrev, utskrivet med bifogade bilder på bilar och skyskrapor. Lektionerna i bhutanesisk geografi och språket dzongkha är inte längre lika roliga. Hon vill nu framför allt lära sig engelska.

– I USA kan mina drömmar om att bli ingenjör gå i uppfyllelse, det är omöjligt här, säger hon.

Varje månad går Khuma Magar till ett av de hundratals Western Union-kontoren som har vuxit upp som svampar i lägret. Där hämtar hon ut de dollar som släktingar som redan har åkt skickar. Hon tycker inte att lägret är så hemskt. Det finns mat. De kan

»Vi får aldrig glömma vilka vi är.«

bildtext

gå i skolan. De har tak över huvudet när det regnar.

– Men vi är inte fria, jag vill leva i frihet, säger hon.

Under sängen ligger redan en packad väska.

När skymningen faller över flyktinglägret vaknar de politiska konflikterna till liv. I en hydda omgiven av taggtråd och vaktad av beväpnad nepalesisk polis sitter den före detta lägersekreteraren Subash Acharya och värmer sig med handflatorna mot eldstaden. Han trodde att han skulle slippa politisk förföljelse när han flydde från Bhutan. Men efter att ha blivit jagad av en flyktingmobb med spjut är han nu rädd för sitt liv.

– Vart ska jag fly? Jag är en flykting instängd i ett läger, säger han och visar upp mobilen med textmeddelandet »Plz donot try 2 share these 2 police.«

Bakgrunden till hotet om att han inte ska kontakta polisen är att han anmält sig själv, sin fru och deras tvååring till omflyttningens programmet. De flyktingar som vill återvända till Bhutan fruktar att om många lämnar lägren för att flytta till andra länder kommer det att minska deras egna chanser att flytta hem, eftersom det internationella trycket på Bhutan minskar. Två lägersekreterare har fått betala med sina liv. Polisen misstänker att gruppen *Liberation Army of Bhutan*, LAB, ligger bakom.

– Bhutan vill inte ta emot oss, vad ska vi göra? Jag var neutral till förslaget till en början men i mitt hjärta vill jag som 80 procent av flyktingarna härifrån, säger Subash Acharya.

Eleverna på mellanstadieskolan har för längesedan gått hem för dagen. Rektorn Basu Dev Adhikari ser upp mot trädet på skolgården. Beslutet att ansöka om omflyttning var det svåraste i hans liv.

– Det är med smärta och sorg jag lämnar min skola. Eleverna som blir kvar får det svårt. Utan nationalitet är man ingen i den här världen, säger han.

Han förklarar att de har försökt allt: demonstrationer, protestmarscher, skrivelser. Alla försök att återvända till Bhutan har dock misslyckats.

– Jag har inte gett upp, men vi måste resa, förklarar Basu Dev Adhikari. Inte för vår skull, vi har ingen framtid i det nya landet, men kanske våra barn har en framtid där. ■